

Tayy-ı mekân ve Bast-ı zaman

“Denizlerde vukua gelen medd ü cezir gibi, evliya arasında da bast-ı zaman, tayy-ı mekân mes’eleşi şöhet bulmuştur.” Mesnevî-i Nuriye’de geçen bu ifadelerdeki zaman ve mekânın tayyedilmesi hakikatlerini nasıl anlamalıyız?

Tayy-ı Mekân, mekânın kayıtlarını aşmak, anlamına gelmektedir. Dinî literatürlerdeki mânâsı ise velilik makamına ermiş bir kimsenin aynı anda birkaç muhtelif yerde bulunmasıdır.

Bast-ı Zaman ise, zamanın ve kayıtlarının ortadan kalkması ve zamanın genişlemesi anlamındadır. İstılahta ise; uzun zaman gerektiren işleri çok kısa bir zamanda görmek ve yaşamak mânâsındadır. Mesela evliyaullah içinde bir dakika zarfında Kur’ân-ı Kerim’i hatmeden zatlar olmuştur. Bir günde yapılacak işi bir saatte yapan veliler bulunmaktadır.

Peygamber efendimizin birkaç dakika zarfında yaşamış olduğu Miraç hadisesi hem tayy-ı mekâna hem de bast-ı zamana en büyük ve en güzel misaldir.

Biz de hayal melekesi ile arzımızla arasında yüzlerce ışık yılı mesafesi olan yıldızlara seyahat edebiliyoruz. Veya akıl aleti ile ahiret alemlerini tayahhül edip temaşa edebiliyoruz. Rüya ile de ruhen misal alemine yolculuk yapabiliyoruz.

Mesnevî-i Nuriye’de bu kavramlar birkaç misalle ispat edilmektedir Şöyle ki:

“Rüyada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kur’an okumuş olsa idin birkaç hatim okumuş olurdun. Bu hâlet, evliya için hâlet-i yakazada inkişaf eder. Mesele ruhun

dairesine yaklařır. Ruh zaten zaman ile mukayyet deęildir. Ruhu cismâniyetine galip olan evliyanın iřleri, fiilleri, sűrat-i ruh mîzanıyla cereyan eder.”

Cenab-ı Hak mevcudatı hűkűm ve işleyişleri farklı olan, i içe girift daireler halinde yaratmıştır. İnsan da kâinatın misal-i musaęęarı olması cihetiyle akıl, kalb, ruh gibi műtefavit daireleriyle yaratılmıştır. Her birinin vazife ve işleyişi farklıdır.

Mesela saati dűřűnelim saliseleri, saniyeleri, saatleri, gűnleri sayan daireleri birbiri içinde, birbirine benzeyen fakat sűratleri farklı olan dairelerden oluřmaktadır. Bunun gibi insanda da cisminin derece-i hayatı bulunduęu gűn ve saatte kaim iken; kalbi geçmiř ve gelecek gűnlerle irtibat halindedir. Ruh ise hazır gűnden seneler evveline veya sonrasına bakan bűyűk bir hayat dairesine sahiptir. (Lem’alar)

Nitekim ruhun derece-i hayatına girildięinde ruhun sűratiyle zaman geniřleyebilmekte ve mekân tayyedilebilmektedir. Manen terakkî edenlerde gerçekleřebilen bu hal, ilim ve fen dahilinde de teknolojik anlamda geliřmekle de kısmen műmkűn hale gelebilmektedir. Henűz asrımız insanı bu hakikate madden çok yaklařamasa da sosyal medya unsurları ile gűrűntű ve ses nakli gibi teknik bařarılarıyla cűzî de olsa yol kat etmiřtir.

řeyma TŲRKAN